

הבדיקה ליורה – הצבע שביורה נפסל. ותלו זאת במחלוקת תנאים, האם טעימה פוסלת (כליל תכלת. רבי חנינא בן גמליאל) אם לאו (רבי יוחנן בן דהבאי. שני תולעת – אפילו מראה שני שלה כשר).
 א. להלכה, הטעימה פוסלת (רמב"ם ציצת ב, ג), וכפי שנהג רבי מני (מג. כפרש"י).
 ב. התוס' פרשו [דלא כפי המשתמע מפרש"י] שלדברי הכל כשר לצבוע כמה פעמים צביעה לשמה. לא נחלקו אלא כשצבע בתחילה שלא לשמה.

ג. התכלת אינה ניקחת אלא מן המומחה (היודע שקלא אילן אסור (רש"י). וגם יודע שהטעימה פוסלת (ערש"י ד"ה כחומרי ותוס' ד"ה מאי).

רב יצחק בנו של רב יהודה היה בודק על ידי שרייתה ב'מגביא גביא' (לפרש"י היינו אלו, אכן מלת. והרמב"ם מפרש: תבן. ורבנו גרשום כתב: מין צבע). ומי שבלילתא (רש"י: מים היוצאים מהתלתן. רמב"ם: ריר של שבלול) ומימי רגלים בן ארבעים יום (תינוק בן ארבעים. ל"א: שעברו מ' יום משיצאו מגוף האדם. רש"י). אם לא נפרד המראה מהחוט – כשרה. ואם נפרד, אמרו בה בדיקה נוספת (בשם רב עזירא): מביא שאור קשה של שעורים ואופה את התכלת שנשתנה עמו. נשתנה המראה למעליותא – כשרה. לגריעותא – פסולה.

א. המוצא חוטי תכלת בשוק [שזורים ופסוקים. ערמב"ם וראב"ד] – כשרה, שרוב המצויים אצלה מומחים הם (תוס' עפ"י עירובין צו: ודוקא תכלת, אבל חוטי לבן אפילו פסוקים ושזורים פסולים. ערוה"ש י"ז ט, י"א).

ויש אומרים שלהלכה אין כשר (ערמב"ן עירובין צו; רמב"ם ציצת ב, ז ובכס"מ; בהגר"א שא, מב). מלבד אם ניכר שעשויים למצות ציצית, שאין עושים דוגמתם לדברים אחרים (עפ"י כף החיים כ, יז).

ב. גם כשאין תכלת, אין ליקח ציציות אלא מהבקי והנאמן בעשיה לשמה (עפ"י קיצור שלחן ערוך ט, א; כף החיים י"א, ד מחסד לאברהם; קובץ אגרות חזו"א ח"א י')

אבל ליקח טלית מצויצת מסתם ישראל – כשר, כל שאינו חשוד (ע' להלן מג. 'הלוקח טלית מצויצת מן השוק; או"ח יט, ע"ש במשנ"ב ובבאה"ל). ואף בזמן שיש תכלת (ערוך השלחן כ, א).

ג. מפרוש רבנו גרשום משמע שאפילו לוקח ציצית מהמומחה, מדת חסידות היא לבדוק התכלת, כהנהגת רבי מני, וכדברי 'ההוא סבא' אליו, כן עשו הקודמים לך והצליחו עסקיהם.

ד. תפלין אינן נקחות אלא מן המומחה. ספרים ומוזוות ניקחים מכל אדם. לאלו ולאילו יש בדיקה בחסרות ויתרות.

לפרש"י ורמב"ם, טעם החילוק הוא לפי שבתפלין צריך עיבוד לשמן, לכך אינן נקחות אלא מהמומחה. משא"כ בספרים ומוזוות. והתוס' צדדו בדעתם שבשאר ספרים מדובר, אבל ספר תורה צריך לעבד עורו לשמה.

והתוס' נוקטים שמשום עיבוד לשמה אין לחוש כי הכל בקיאים בו, אלא משום שתפלין גנאי [או טורח. ע' שטמ"ק] לסותרן, לכך הצריכו לכתחילה לקחתן מהמומחה, שלא יצטרך לפתחן ולבדוק חסרות ויתרות. משא"כ ספרים ומוזוות רשאי ליקחם מכל אדם ולבדוקם.

דף מג

עה. א. מה דינה של מכירת טלית מצויצת וקנייתה מן הנכרי?

ב. האם נשים חייבות בציצית? האם כסות לילה חייבת? האם כסות סומא חייבת? מה דינם של כהנים גרים ועבדים?

ג. מתי מברכים על הציצית?

ד. מה דינו של בגד בן שלש כנפות או חמש?

ה. מה דרשו מוראיתם אתו?

א. אין אדם רשאי למכור טלית מצויצת לעובד כוכבים עד שיתיר ציציותיה, אם משום זונה (ישראלית, שמא תהא סבורה שהוא ישראלי ותיבעל לו. פירוש אחר: שמא יתן הטלית לזונה והיא תאמר ישראל נתנה לי ויבואו לחשדו. ערש"י) או שמא יתלוה עמו בדרך ויהרגנו (רב יהודה).

אף לתגר נכרי אסור למכור (אחרונים ס"כ). והב"ח מתיר. וע' פמ"ג.

אף על פי כן, הלוקח טלית מצויצת מתגר נכרי כשרה (שאינו מרע לעצמו ולכך נאמן שלקחה מישראל). לקח מן ההדיוט – פסולה.

יש אוסרים ליקח ציציות מן הנכרי אפילו תגר, ולא התיירו אלא טלית מצויצת (מג"א). ויש מקלים. והסכימו בארצה"ח וישוע"י שאם עסקו בסחר ציציות מותר (עפ"י משנ"ב כ סק"ד).

ב. הכל חייבים בציצית, כהנים [אעפ"י שהותר להם כלאים בשעת עבודה, אין אומרים כל שאינו אסור בכלאים אינו חייב בציצית, שהרי הם מוזהרים על כלאים שלא בשעת עבודה] לויים וישראלים, גרים (בספרי זוטא פ' שלח דרשו לרבות גרים, הגם שנאמר 'בני ישראל') נשים ועבדים [וכן היה רב יהודה נוהג להטיל ציצת בבגדי אשתו]. רבי שמעון פוטר בנשים מפני שמצות עשה שהזמן גרמא היא, שסובר כסות לילה פטורה מן הציצית (וראיתם אתו). ולדעת חכמים כסות לילה חייבת.

התוס' הוכיחו שהלכה כרבי שמעון, לפטור כסות לילה. וכן פסק הרמב"ם (ג, ו) ושאר פוסקים. ונחלקו הראשונים האם כסות המיועדת ללילה פטורה אפילו לובשה ביום, או שמא אין פטור אלא כשלושב בלילה, ואפילו כסות המיועדת ליום. ויש להחמיר בדבר, להטיל ציצית אבל לא לברך אלא ביום ובכסות המיועדת ליום. והוא הדין בכסות המיועדת ליום וללילה, כלובשו ביום מברך עליו (עפ"י משנ"ב ר"ס יח. ואפילו אם ביום משתמש בו באקראי, נראה שחייב. אבל שמיכה שעיקרה ללילה ונשאר מכוסה בה בבוקר, י"ל שדינה ככסות לילה. חזו"א ג, לה).

כסות סומא חייבת בציצית (אשר תכסה בה. ומסתבר לרבות כסות סומא ולא לילה, שכן ישנה בראיה אצל אחרים).

ג. כל אימת שמתכסה בטלית – מברך עליה. [רב יהודה היה מברך פעם אחת ביום, כאשר היה מחליף כסות לילה לכסות יום – שמפני צניעותו לא היה מסיר גלימתו מעליו כל היום].

ד. על ארבע כנפות כסותך – ולא שלש. אבל בגד בעל חמש כנפות חייב (אשר תכסה בה).

ומטיל בארבע כנפות המרוחקות (פוסקים). ולדברי רבי ישמעאל שכל ציצית מצוה בפני עצמה, מטיל חמש ציציות, אחת בכל כנף (כדלעיל לו: וברש"י).

ה. כאמור רבי שמעון ממעט כסות לילה מוראיתם אתו. וברייתות דרשוהו בדרכים אחרות; –

וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה' – ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת התלויה בה, ואיזו זו קריאת שמע, שקוראים אותה משיכיר בין תכלת ללבן.

התוס' כתבו שאסמכתא בעלמא היא, שקריאת שמע דרבנן. ואולם יש סוברים שק"ש דאורייתא.

- ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת הסמוכה לה, ואיזו זו מצות כלאים.
- כיון שנתחייב אדם במצוה זו נתחייב בכל מצוות כולן, ורבי שמעון היא שאמר מצות עשה שהזמן גרמא היא (שרוב מצוות נוהגות ביום. לשון אחרת: כיון שנתחייב אדם בה, שהגיע לכלל מצוה, נתחייב בכלן, והשמיענו אגב ריהטא שאין חייבים אלא אנשים ולא נשים שאינן בכל המצוות. ערש"י ושיטמ"ק).
- שקולה מצוה זו כנגד כל המצוות כולן.
- ראייה מביאה לידי זכירה, זכירה מביאה לידי עשייה.
- רבי שמעון בן יוחאי אומר: כל הזריו במצוה זו, זוכה ומקבל פני שכינה ('אותו' כלפי מעלה, ככתוב ואתו תעבד).

דפים מג - מד

עו. א. אלו מעלות וקיבול שכר יש למקיים מצות ציצית, ולהפך למבטלה? וכן בתפליין?
 ב. חלזון שעושים ממנו תכלת, מהו?

א. כל הזריו במצות ציצית, זוכה ומקבל פני שכינה.
 אמר רבי נתן: אין לך כל מצוה קלה שכתובה בתורה שאין מתן שכרה בעולם הזה ולעולם הבא, וכמעשה באדם אחד שהיה זהיר במצות ציצית וכו'.

גדול עונשו של לבן יותר מעונשו של תכלת, משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שאמר לשני עבדיו לאחד אמר הבא לי חותם של טיט ולאחד אמר הבא לי חותם של זהב ופשעו שניהם ולא הביאו, איזה מהן עונשו מרובה, הוי אומר זה שאמר לו הבא לי חותם של טיט ולא הביא.

חביבים ישראל שסיבבן הקב"ה במצוות; תפליין בראשיהן ותפליין בזרועותיהן וציצית בבגדיהם ומזוזה לפתחיהם... וכל שיש לו תפליין בראשו ותפליין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו - הכל בחיזוק שלא יחטא.

אמר רב ששת: כל שאינו מניח תפליין עובר בשמונה עשה. וכל שאין לו ציצת בבגדו עובר בחמשה עשה (ועשו, ונתנו, והיה לכם לציצית, וראיתם, גדלים תעשה לך).

כל המניח תפליין מאריך ימים...

ומובטח לו שהוא בן העולם הבא (טור או"ח מד, משימושא רבא).
 ואין לך גדולה בכל מצות עשה שבתורה יותר ממצות תפליין, שהוקשה כל התורה אליה (גאונים, מובא באשכול ושבלי הלקט ובשו"ת מהר"ם לבוב רכד וברא"ש סי' כו).
 וכל זמן שהתפליין בראשו ועל זרועו, הוא עניו וירא שמים ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטלה ואינו מהרהר מחשבות רעות אלא מפנה לבו בדברי האמת והצדק (רמב"ם תפליין ד, כה).

ב. חלזון זה, גופו דומה (במראהו) לים. וברייתו (תבנית צורתו) דומה לדג. ועולה (מהים). וי"א: מהארץ.
 ערש"י כאן וסנהדרין צא; ריעב"ץ) אחד לשבעים שנה (במסכת ציצית י"ג: שבע שנים). ובדמו צובעים תכלת - לפיכך דמיו יקרים.